

■ Politikens medialisering: Introduktion

BENGT JACOBSSON OCH JON PIERRE¹

Politiken har blivit alltmer medialiserad. Så sägs det i varje fall. Innebörden i påståendet är för det mesta att politiska frågor i hög grad initieras av eller via medier, och t o m att det är medierna som sätter dagordningen. Politiken måste vara möjlig att förklara och försvara medialt, och det verkar bli allt viktigare (åtminstone för medierna) att politiker går hem i medierna. Politiker tvingas att reagera på frågor som väcks av tidningar och etermedier. Vill Aktuellt ställa frågor till en minister är det svårt att i längden låta bli att svara. Tas någon kritik mot ett politikområde upp av någon av de stora drakarna är det svårt för en minister att inte gå in i en diskussion om detta. Det går knappast att lansera en politik som inte går att presentera på ett bra sätt i medierna. Det är lönlöst att utse ministrar som varken har vandeln eller förmågan att klara en hårdhänt granskning från tidningar och etermedier.

Vi är med och leder ett forskningsprogram om *Regeringskansliet och samhällets organisering* (Reko), som är ett samarbete mellan forskare vid Södertörns Högskola, Göteborgs Universitet och Score och som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond (RJ). I programmet undersöks olika aspekter av regeringens möjligheter att styra. I flera av våra projekt har medialiseringen kommit att framstå som en viktig faktor för dem som vill förstå de förändrade villkoren som regeringar lever under. Intrycket förstärks när man läser samtida politikernas biografier och dagböcker, vilka genomgående vittnar om vilken betydelsefull roll som medier spelar i deras vardag. Vid ett seminarium som vi anordnade tillsammans med RJ:s områdesgrupp för Offentlig ekonomi, styrning och ledarskap på temat *Makten i kanslihuset?* diskuterades bl.a. politikens medialisering. I det här temanumret har vi sammanfört en del av det som presenterades vid det seminariet med andra genomförda studier inom ramen för forskningsprogrammet. De fem artiklar som ingår i temanumret speglar, menar vi, ganska väl hur forskningen om politikens medialisering ser ut idag.

I den inledande artikeln visar *Magnus Erlandsson* hur regeringskansliet ”... från Erlander till Reinfeldt” har byggt upp resurser och strategier för att kunna hantera medierna. *Anna Ullström* visar hur de alltmer organiserade och välbefolkade politiska stambarna påverkas av medialiseringen, både hur de styrs och försöker styra vad som ska finnas på dagordningen. Dessa båda artiklar bidrar i hög grad till att öka kunskapen om hur det mediala tänkandet inom regeringskansliet har utvecklats över tiden. Er-

¹ Bengt Jacobsson är professor i företagsekonomi vid Södertörns högskola.
Jon Pierre är professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.
E-post: jon.pierre@pol.gu.se
Bengt.jacobsson@sh.se

landsson och Ullström baserar sina studier på intervjuer, samtal i fokusgrupper (Ullström) och dokumentanalyser.

Därpå följer två artiklar som bygger på enkätstudier och som tar sin utgångspunkt mindre i regeringskansliets praktik utan mera i de föreställningar som finns hos olika aktörsgrupper om mediernas makt. *Monika Djerf-Pierre* hävdar att medier och mediemakt genomsyrar samhällslivet och påverkar direkt eller indirekt beslutsprocesser på alla beslutsnivåer, och redovisar studier av olika makteliters föreställningar om mediernas makt. Bl.a. redovisas en studie av hur tjänstemännen i regeringskansliet ser på mediernas makt och politikens medialisering. *Jesper Strömbäck* diskuterar skillnaden mellan en politisk logik och en medielogik, och analyserar den medialiserade politiken som ett flerdimensionellt fenomen. I den sista artikeln använder *Mats Ekström* ”conversation analysis” baserat både i kvantitativ och kvalitativ metod för att studera hur språket används då journalister intervjuar politiker.

Samtliga artiklar utgår ifrån att politiken har medialiserats. Och det här stämmer med den allmänna bild som finns i samhället av mediernas ökade betydelse, dvs. att medielogiken har blivit allt viktigare både för politiken, men också för andra aktiviteter i samhället som företagande och frivilligverksamhet. Strömbäck beskriver i sin artikel hur en politisk logik (som kännetecknas av värderingar, beslutsfattande och implementering av lösningar för att komma tillrätta med konkreta problem) utmanas av en medielogik, där det i hög grad är det givna formatet och vissa genre-specifika berättartekniker (t.ex. förenkling, polarisering, personifiering) som styr vad som kan förmedlas. Det som inte kan medieras kan inte bli politik och det som ska bli politik måste kunna formuleras i enlighet med de format och de accepterade sätt att berätta som är möjliga och accepterade i medierna.

Vi menar att de artiklar som ingår i det här temanumret sammantaget ger många viktiga bidrag till diskussionen om politikens medialisering. Vi har i Reko-programmet strävat efter att öka kunskaperna om vilka uttryck – i form av resurser, strategier, logiker – som medialiseringen har tagit sig i regeringskansliet. Bidragen till temanumret visar hur inflytelserika regeringskansliets personal anser att medierna är och också hur medialiseringen präglar politikens format och logik mer generellt. Mats Ekström visar t.ex. hur politikerna, trots att intervjuer är bland de viktigaste tillfällena för politiker att föra ut sin politik, bemöter och ofta undviker journalisternas frågor. Den direktsända intervjusituationen är alltså lika uppskattad som riskabel för politikerna eftersom de inte kontrollerar situationen.

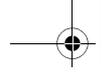
Det är tydligt att det finns en stark och livskraftig tradition som går ut på att fråga olika makthavare både om de anser att medierna har makt och om de bör ha makt. Sedan jämförs olika (potentiellt mäktiga) grupperns uppfattningar om makt. Sådana ansatser kräver att man a priori måste definiera vilka som ska tillfrågas, och att man därigenom i någon mening måste veta vilka som är mäktiga (samtidigt som just det ska undersökas). Det finns också en risk att påståenden hela tiden upprepas och återupprepas. Om alla tror att medierna har makt kommer alla att svara att medierna har makt (och förmodligen att medierna har alldeles för stor makt). Möjligen är ett än större bekymmer att det är ett ganska begränsat maktbegrepp som ligger till grund för diskussionerna, dvs. ett som betonar formella positioner, aktörer och intressen.

Avslutningsvis vill vi ge en del synpunkter på några (ännu alltför otrampade) stigar som vi skulle vilja att forskningen om politikens medialisering framdeles i större utsträckning skulle våga sig in på: utmaningar för forskningen. Det finns hos under-tecknade en viss oro över att studier när det gäller politikens medialisering ibland döljer mera än de avslöjar. Det är alls inte så att mediernas växande makt skulle vara någon chimär, men diskussionerna behöver kvalificeras. Vi behöver sätta in medialiseringen i ett längre tidsperspektiv. Vi behöver begripa lite bättre vilka idéer som dagordningar sätts kring, ifall det nu är medierna som initierar sådana. I vilken utsträckning är det verkligen i medierna som idéerna formas? Vi behöver dessutom fundera över om inte det ömsesidiga beroendet och anpassningen mellan medier och politik ökar risken att strålkastarljuset riktas bort från de processer där politiken egentligen blir till.

För det första finns således ett behov av att se medialiseringen i ett längre tidsperspektiv. Medierna strukturerar vad som är möjligt att säga som politiker, och så har det alltid varit. Med en expansion av och större utbredning av TV-kanaler, Internet, gratistidningar, bloggande etc. förändras sättet att strukturera. Tempot har ökat och det förväntas mer idag än tidigare att politiker omedelbart ska vara tillgängliga för att kommentera skeenden. Det har också otvetydigt skett en växande organisering, som delvis reducerar möjligheterna för medierna att komma i kontakt med den praktik som ska granskas. Att tempot har ökat medför dock knappast någon kvalitativ förändring, annat än det som går fort lättare kan gå fel (och det gäller förstås både i medierna och i politiken). Politiken har alltid anpassat sig efter förändringar i medielandskapet. Det var längesedan som finansministern oemotsagd tilläts föreläsa i radion om statens budget.

För det andra bör man fundera mera på vad det är för dagordningar och idéer som propageras av medierna. Medierna strukturerar, men i vilken utsträckning påverkar man det som struktureras (om vi nu antar att "the message" kan vara något mera än "the media")? När vi talar om mediernas makt förutsätter det i någon utsträckning att det finns några idéer eller intressen som drivs av medierna och som skiljer sig från de idéer och intressen som politikerna har, dvs. att medierna har en agenda. Vi ser väldigt lite av detta. Det som uppfattas som viktigt vid en viss tidpunkt – öppenhet och demokrati är bra, klimathotet kräver politiska åtgärder, forskning är nödvändig för utveckling och tillväxt etc. – är det både hos politiker och i medierna. Såväl politiker som medier verkar styras av det som i en viss tidpunkt uppfattas som betydelsefullt och viktigt att kämpa för. Medierna kan kanske i lika hög grad som politikerna ses som ett slags strukturerande kärn, öppna för "tidsandans krumbukter" (för att låna ett begrepp av Svante Beckman).

För det tredje bör man fundera mera på vilka förutsättningar som medierna har att verkligen spegla och följa hur politiken formas. Den ökade invändheten mellan det nationella, det europeiska och det globala har ökat komplexiteten i de politiska processerna, och ställer allt större krav på den som vill förstå (och eventuellt påverka) skeenden. Men vad får oss egentligen att tro att de mediala resurserna (som ofta är utomordentligt små) och de mediala mekanismerna (tillspetsning, förenkling, polarisering med flera) skulle underlätta en sådan djupare förståelse? Men trots det och hur svårt det än är för medierna att tränga under ytan på skeenden, måste ändå politiken

kunna presenteras på ett sätt som gör den begriplig just utifrån mediernas förståelse av världen. Medierna granskar och politikerna visar upp sig i enlighet med den föreskrivna logiken, och allt på betydande avstånd från verksamheten. Blir en möjlig konsekvens av politikens medialisering att politiken i ökande grad formas i processer som varken politiker eller medier har särskilt stor makt över?

